

svojega očeta deklici, o kateri še ni dotlej slišal, da biva na svetu, zaročni prstan; gostuje se z velikim šumom in veseljem, a zaročenca se ne smeta videti. Ko odide večina gostov, vodijo ženina in nevesto, vsakega na lastnem vozu, cingljaje z zvončki, v njun „konak“ (stanovanje.)

Konec takih ženitev je pa navadno nepovoljen, ker včasih je nevesta slepa, gluha, ali ima kako drugo napako, s katero ženin

ne more biti zadovoljen. V takih slučajih pošlje ženin drugi dan nevesto nazaj domov, ali jo pa obdrži, ako ga njen oče prosi, seveda tudi skrbi, kako bi se je kmalu iznebil. Mohamedanci umejo dobro prikračevati ženam življenje.

Na take reči ne gledajo več ni ženinovi ni nevestini stariši. Njih otroka sta mož in žena, za drugo jim ni treba več skrbeti.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Matica Slovenske“ za l. 1897.

Ko poročamo o knjigah Mat. Slov. za lanskó leto, moramo najprej izraziti svoje veselje, da nam je Matica podala toliko knjig: sedem — to je najvišje število, do katerega se je povspela doslej. Pač je to dobro znamenje njene žilavosti, ugodno znamenje za njeno bodočnost. Kakšne so pa knjige, to naj pokažejo naslednje ocene, o katerih želimo, da bi bile pravične, za Matico in naš narod častne, za pisatelje vspodbudne.

Letopis Slovenske Matice za leto 1897. Uredil Anton Bartel. Založila in izdala Slovenska Matica. V Ljubljani. Natisnila „Narodna Tiskarna“, 1897. Cena 1 gld.

Letošnji 338 strani obsegajoči Letopis je zgodovinske in estetične vsebine. Uredil ga je prof. A. Bartel, kakor že sedem njegovih prednikov. Razprave so večinoma prav zanimive in poučne, posebno ker se ozirajo na slovenske potrebe.

Dr. Franc Kos: „Črtice o naši domovini pred prihodom Slovencev“ (1—38). Ta spis je del obširnih preiskav o naši domovini. V „Izvestjih muz. društva“ za l. 1896. je dr. Kos dokazal, da so se naselili Slovenci po naši sedanji domovini še-le proti koncu šestega veka. V tem spisu pa popisuje naše ozemlje v rimski dobi, torej predno so se naselili Slovenci. Najprej kaže meje Panonije, Norika, Istrije in Venecije, potem nas vodi po tedanjih cestah in nam navaja znana mesta in selišča. Svojo temeljito razpravo je opremil z mnogimi dokazi iz raznih pisateljev in spomenikov. Tu in tam navaja razloge, zakaj se ne strinja z drugimi zgodovinarji. Idealni Davorin Trstenjak, kje je ves tvoj trud?

„Ivan Vajkard Turjaški.“ (1615—1677). Spisal Sv. Steklasa (39—112.) Znani življenjepisec naših slavnih bojevnikov proti turškemu nasilstvu nas je preselil letos v drugo pokrajino, namreč na cesarski Dunaj,

in nam slika življenje na dvoru, politične spletke in borbe, tekmujoče ministre in po kardinalski časti hrepenečega Ivana Vajkarda Turjaškega. Le-tá, porojen l. 1615. na žužemberškem gradu, je stopil v državno službo, napredoval naglo, prišel kot cesarjev pooblaščenec v Münster, kjer se je sklepal vestfalski mir l. 1648, postal odgojitelj cesarjevemu sinu Ferdinandu in naposled prvi minister cesarja Leopolda I. Leopoldu je pomagal do cesarske krone, posegal v poljske razmere l. 1657. in sodeloval pri tajnem načrtu, kako si bodeta delila Leopold I. in Ludovik XIV. španske pokrajine. Tu gledamo v žalostni luči resnico, da so vladarji smatrali dežele in narode za pravo svojo lastnino, s katero smejo ravnati po svoji volji. Neutešna želja Turjaškega, da bi postal kardinal, mu je izjalovila vse visoke načrte in mu zagrenila poslednja leta. Pregnan z dvora 10. grudnia 1669. je prišel v Ljubljano, odšel l. 1673. v Žužemberk, kjer je umrl l. 1677. Kako je sreča nestalna!

Dr. Janko Pajk: „O jedru tragedije in drame sploh“ (113—146). S to razpravo želi pisatelj „priobčiti slovenskemu občinstvu, posebno pa našim mladim nadepolnim dramatikom nekoliko svojih in tujih estetičnih opazk.“ Ako mu „okolnosti dopusté, utegne jih o drugem času uvesti v znanstveno razmotrivanje celotne estetike.“ Tu govori, kaj uči Aristotel o tragediji, kaj misli Gottschall o drami, kaj piše Schiller o učinkih gledaliških iger, in kakó slika Shakespeare Henrika V. — Navajeni smo slišati semtertje malo čudne nazore tega kritika, a reči moramo, da svojim očem skoro nismo verjeli čitajoči, kako sodi Aristotela. Aristotel mu odkriva „svoj baš nepreblagi značaj“; „mu je bolj opazovavec nego modrošlovec“; „visokih, pristnih idej, velikih smotrov zastoj iščeš pri njem“; „Aristotel ni nikoli temeljito in samostojno mislil“ itd.) Glavni nauki te razprave

1) Tako pisati o največjem umu starega veka je več kakor drzno. — Uredn.

so: Ne značaji, ampak dejanje je sredotočje tragedije. Življenje je neka igra močij, pri kateri sreča ali usoda sodeluje. Dobri ali slabi značaji so malovažna stvar, glavno je, da se pokažejo kot borivci za življenje. Zato pa svetuje našim dramatikom, naj posnemajo Schiller-ja in Goethe-ja, in „če so se že izkazali v čem, potem naj poskušajo Shakespeare-ja posnemati“. Srečo moramo voščiti pisatelju, da se mu je posrečilo izraziti, česar niso „dognali niti Aristotel, niti Schiller, niti Goethe“, namreč, kateri je pravi nagib k ustvarjanju tragedije; piše tako-le: „Tragedija ima svoje korenine najbrž v rahlem ustroju človeške narave, katera je vsakršnim premembam in vsakojakim vplivom podvržena in zato za jednake čute drugih neskončno prejemljiva.“

I. Vrhovec: „Francoska ljudska šola na Kranjskem“ (147—161). Od l. 1809. do 1813. so vladali Francozi na Kranjskem. Drugo leto so zasnovali po svoje šolo, ki je pa mnogo trpela radi gmotnih nepravil in je bila dokaj slabša od prejšnje avstrijske. Pohvalno pa je omenjati francosko načelo, da je uspešen pouk jedino le mogoč, če je za tuje jezike učni jezik materinščina.

Dr. M. Murko: „Jan. Kollár“. (162—224). Kollárjevo življenje smo brali že v „Letopisu“ za l. 1894. Tu nas pa pisatelj seznanja s Kollárjevimi deli. Kollár se je proslavil s svojimi soneti, katere je nazval v svoji drugi izdaji l. 1824.: Slávy Dcera. Tretja izdaja l. 1832. šteje 615 in četrta celó 645 sonetov. Vsebinska je erotična in domoljubna. V nji se kaže pravega romantika. Kot pesnik je lirik, dasi naslavlja svoje delo lirično-epično pesem. Plastike pri njem ni, pač pa mnogo godbe in vizij. Poln je nežnih čustev, novih vzvišenih mislij, radi česar ga imenujejo prvega českega refleksijskega pesnika. Učil se je pri Nemcih, pa tudi pri Danteju, pri Petrarki in Byronu. Najbolj je častil in posnemal Herderjeve ideje o človečnosti. V tem delu je Kollár razširil po vsem slovanskem svetu svoje misli o slovanstvu in slovenski vzajemnosti; kar je tu pričel, je nadaljeval v drugih spisih. Močnega vpliva je bil spis o „literarni vzajemnosti“, ki je izšel l. 1836. in v nemškem jeziku l. 1837. Med Slovenci je očaral posebno Vraza in Miklosiča. Celó Prešeren se mu je nekoliko udal in nas seznanil z materjo „Slavo“. Znamenita je Kollárjeva zbirka narodnih pesmij v dveh zvezkih l. 1823. in 1827. Pridige so izšle v dveh knjigah l. 1831. in 1844. Razven teh je spisal Kollár še mnogo razprav. Popisal je tudi svoje lastno življenje, a lepi in zanimivi spis je izšel še-le po njegovi smrti l. 1862. Polna življenjepisne vsebine sta tudi „cestopisa“ (potopisa), kažoča, kako je Kollár iskal povsodi starih Slovanov. V starših letih se je pečal z jezikoslovnim, bajeslovnim in starinarskim raziskavanjem, a prav ta dela so najslabša, naj si je njegova „Staroitalia slavljska“ izšla v krasni obliki l. 1853. na stroške dunajske akademije. S temi spisi pa je marsikakega Slovana navdušil, v Slovencih Hicingerja in Trstenjaka. Žal, da je bil trud neuspešen.

Kollárja najbolj povzdiguje zbirka: Slávy Dcera, ki se še vedno bere, dasi so drugi spisi že bolj pozabljeni.

R. Perušek je sestavil tudi letos natančno bibliografijo slovensko, in tajnik E. Lah poročilo o delovanju „Sl. M.“ Veselo znamenje, da društvo napreduje, ni le obilica letos izdanih knjig, marveč tudi število društvenikov, ki je narastlo na 2880. Imetje znaša 57.784 gld., z ustanovam celo 91.485 gld.

V. S.

II. Ant. Knezova knjižnica. IV. zv. 8°. Str. 191. Cena 40 kr. — To je knjiga! Zlato je ne odtehta, s hvaležnostjo naj jo plača narod slovenski. Poleg kratkega opisa „Prenos Kopitarjevih smrtnih ostankov“ (spisal Fr. L.), ki je jako mikaven in umesten, nam daje ta zvezek znamenito delo Janeza Mencingerja: „Moja hoja na Triglav“, „spomine“ imenuje pisatelj sadove svojih mislij. Strmite nad vsebino: visokošolec Janez se ohrabri za hojo na vrh Triglava, napravi se na pot — nevihta prihruje, Janez se vrne domov — konec. In vendar že dolgo nisem listal knjige s tolikim zadovoljstvom. Ne bomo bralcem lomili in drobili užitnega kruha, ki ga nam reže nož njegovega peresa, le opozoriti hočemo na ta sestavek, da njegova pomenljivost komu ne uide.

Jezik sam na sebi, brez ozira na vsebino, knjigi zasluži častno mesto: nenavadno bogato besedje, oblikovje prijetno, mnogolično, govorica domača; z zadovoljstvom nas navdaja, da je pisatelj v rabi enklitik ukrenil nazaj na pravo pot: dal je prednost lepoti in premišljenosti živega jezika.

Besedni pomen vsebine je šaljiv, kratkočasen in hkrati poučen tako, da bodo tudi manj izobraženi čitatelji, ki globlje misli ne bodo razbrali, s pridom segali po lepi knjigi. Toda pravo vrednost knjige bodo spoznali le tisti, ki bodo za užitno lupino našli tudi tečno jedro. Bereš in se muzaš nad šegavostjo, misliš, da te pisatelj kratkočasi, ali migljenko ti vrže v dušo, in ti zastaneš: kako zna učiti! Podoba za podobo iz naroda ti naslika pred očmi: kako ugiblje kmet, kako se preriva dijak, kako se nosi gospod, kako se razvija naše slovstvo — in z nedotakljivo satiro udarja, šiba, biča, podira vse, kar našemu narodu dela škodo in sramoto. Janez Mencinger — s polnim navdušenjem pišemo (četudi se v vseh stvareh ne strinjamo z njim) je učitelj naroda.¹⁾ Povzdignimo narod, to je njegov namen; učimo se misliti, to njegovo prvo sredstvo.

Vsebine je preveč znamenite, da bi jo navajali. Berite to vsi olikanci, berite počasi; šele mislečemu čitatelju se odpre pogled v globočino pisateljevega duha.

¹⁾ Neki podlistkar Proteus (v „Narodu“) hvali Mencingerja v svojem zmislu. Ubožec je pohleven. Ali res ni razumel pisatelja? Nam se zdi, da je hotel bralce malo zvoditi, da bi pomanjšal vpliv ostre kritike. Dobro, da ima vsak bralec tudi svojo pamet.